

нормативно - правна регулатива**ПОТРЕБА ОД МЕНУВАЊЕ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА***Зоран КИТКАЊ*Филозофски факултет
Институт за дефектологија**Резиме**

Република Македонија како еден од сукцесорите на поранешна СФРЈ ги има преземено сите дотогаш потпишани меѓународни конвенции, декларации и резолуции кои се однесуваат на образованието, социјалната и здравствената заштита и социјалната интеграција на децата со развојни проблеми и посебни образовни потреби со што морално се обврзува да презема акција за нивна успешна и ефикасна интеграција. Од друга страна членот 35 од Уставот на Република Македонија правно ја обврзува да гради Национална стратегија за подобар живот на оваа категорија граѓани и нивно вклучување во сите сфери на општествениот живот.

Поради споменатото неопходно е законската регулатива да се менува и дополнува во прилог на поефикасна интеграција на споменатите деца и младинци. Со други зборови современите европски тенденции укажуваат на осовременување на законските прописи кои директно или индиректно се однесуваат на споменатите деца заради нивна поефикасна општествена интеграција.

Клучни зборови: Деца со развојни проблеми и посебни образовни потреби; законска регулатива; посебна стручна помош; образование.

Адреса за сепаратите:

*Зоран КИТКАЊ*Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Филозофски факултет
Институт за дефектологија
„Крсте Мисирков“ бб,
1000 Скопје, Република Македонија
colekit@yahoo.com**normative and legal regulation****NEED FOR CHANGING AND AMENDING THE LEGAL REGULATIONS***Zoran KITKANJ*Faculty of Philosophy
Institute for Special Education and Rehabilitation**Abstract**

The Republic of Macedonia as one of the successors of former Yugoslavia, took over the previous signed international conventions, declarations, resolutions related to education, social and health care, social integration of children with developmental problems and special education needs. Thus, it was morally obliged to undertake activities for their successful and efficient integration. On the other hand, the Article 35 of the Constitution of the Republic of Macedonia legally obliges our state to develop a National Strategy for better life of this category of citizens, as well as their inclusion in all spheres of social life.

Due to the mentioned above, it is necessary to change and amend the legal regulations in order to achieve more efficient integration of children and youth with disabilities. In other words, the contemporary European tendencies indicate on up-dating the legal regulations that directly or indirectly are related to these people and their more successful social integration.

Key words: children with developmental problems and special education needs, legal regulations, special professional assistance, education.

Address requests for reprint to:

Zoran KITKANJ“Ss Cyril and Methodius”
University Faculty of Philosophy
Institute of Special Education and Rehabilitation
Bull. “Krstе Misirkov” bb
1000 Skopje, Republic of Macedonia
colekit@yahoo.com

Образование

Во областа на основното образование потребно е:

- Да се издвои образованието на учениците со посебни образовни потреби во посебна глава во законот за основното образование;
- Да се донесе Закон за инклузивно (вклучувачко) образование со кој ќе се утврдат критериумите и стандардите и финансирањето за вклучувањето на учениците со посебни образовни потреби во редовните училишта.

Со додавање на два нови става во член 50 од Законот за основно образование (пречистен текст) да се регулира дополнителна стручна помош од страна на дефектолог:

- На учениците со посебни образовни потреби кои се вклучени во редовните градинки и училишта државата е должна да обезбеди **посебна стручна помош** од страна на дефектолог вработен во градинките односно училиштата или пак со ангажирање на надворешен стручен работник кој ги исполнува условите.
- За дете од предучилишна возраст да се обезбеди до **3 часа дополнителна помош** во неделата додека за дете од училишна возраст **најмногу 5 часа неделно**.

Во член 32 Од Законот за изменување и дополнување на законот за основното образование (Сл. Весник бр.63 од 20.09.2004 год) кој се однесува на член 66 од Законот за основно образование да се додаде следниот став:

Воспитувач во ученички дом за ученици со посебни образовни потреби може да биде лице со завршени студии по дефектологија.

Во член 98 од Законот за основното образование (пречистен текст) после став 2 се предлага нов став кој гласи:

За директор во посебно основно училиште се избира лице кое покрај опитите услови утврдени со закон ги исполнува условите за наставник, има најмалку пет години работно

Education

The following is needed in the area of education:

- To separate the education of students with special education needs in a special chapter in the Law of primary education;
- To adopt a Law on inclusive education, which should regulate the criteria, standards and financing for inclusion of students with special educational needs in the regular schools.

By adding two new paragraphs in the Article 50 of the Law on primary education (revised text) the additional professional assistance by a special educator has to be regulated.

- For students with special education needs included in the regular kindergartens and schools, the state has to employ a special educator for **special professional assistance** in the kindergartens or schools, or to engage an external professional associate who fulfills the conditions.
- For a child at preschool age **3 hours of additional assistance** a week has to be provided, while a child at school age, at least **5 hours of additional assistance weekly**.

In the Article 32 of the Law on changes and amendments of the Law on Primary Education (The Official Gazette no. 63 from 20.09.2004) which refers to the Article no. 66 of the Law on Primary Education, the following paragraph to be added:

The educator in students' boarding houses for students with special education needs can be a person with completed studies in special education and rehabilitation.

In the Article 98 of the Law on Primary Education (revised text) after paragraph 2, a new paragraph is suggested as follows:

For the position of the director of a special primary school, a person is to be appointed, who besides fulfilling the general conditions for an educator established with the law, has had at

искуство во установа за воспитно-образовна работа со ученици со посебни образовни потреби и положен стручен испит за директор. (1)

Закон за високото образование

(новиот предлог на Закон за високото образование)

Глава единаесетта

Студенти

Права на студентот

Да се додаде член **150-a**

- Глуво лице кое има **статус на студент** поради дополнителни потреби во редовниот образовен процес има право на преведувач до 100 часа годишно.
- Трошоците за преведување на јазикот на знаците треба да ги покриваат државните органи и органите на локалната самоуправа.
- Ученикот со посебни образовни потреби може да се запише без разлика на постигнатите бодови, ако за упис ги исполнува општите услови (положена матура или завршен испит).
- Трошоците за упис на учениците со посебни образовни потреби на јавните високообразовни институции ги подмируваат државните органи.
- Службата за пријавување и информации на високообразовните институции (факултети, виши школи) писмено ги известува кандидатите со посебни образовни потреби за уписот и резултатите од изборната постапка.
- Слепите, глувите и лицата со инвалидност според Законот за заштита на децата и Законот за пензиско и инвалидско осигурување имаат право на стипендија без разлика на постигнатиот просек на учење или студирање.
- **На стипендистот со посебни образовни потреби кој има тешко функционално нарушување може да му се одреди повисока стипендија, најмногу до 30% .**
- Корисникот на кредит и стипендија, кој го прекинал образованието или не го завршил

least five-year experience working at an institution for upbringing and education of students with special education needs and passed professional examination for directors. (1)

Law on Higher Education

(New Draft-Law on Higher Education)

Chapter eleven

Students

Students' rights

Article **150-a** to be added

- A deaf person who has the **status of a student** due to the additional needs in the formal educational process has a right to an interpreter up to 100 hours a year.
- The expenses for interpretation in the sign language have to be covered by the state organs or the organs of the local self-government.
- The student with special education needs can enter the university regardless of the achieved points, if he/she fulfills the general conditions for enrollment (completed mature examination or the final examination).
- The enrollment and information office at higher education institutions (faculties, higher schools) informs in writing the candidates with special education needs about the enrollment and the results of the selection procedure.
- Blind, deaf and people with disabilities according to the Law on Children's Care and the Law on Pension and Disability Insurance have the right to a scholarship regardless of the achieved average while learning or studying.
- **The scholarship holder** with special education needs and severe functional disabilities **can be given higher scholarship, up to 30% at most.**
- The user of a credit or a scholarship, who discontinues the education or does not com-

во рок поради објективни причини (**меѓу кои се вбројува и инвалидноста**), може врз основа на мислење на стручната комисија делумно или во целост да биде ослободен од враќањето на стипендијата.

- **Студенти со посебни образовни потреби имаат предност** при прием во студентски домови.
- Исто така студентите со посебни образовни потреби имаат можност за **стекнување право за престој на нивниот придружник во студентскиот дом.**
- **Слепите лица** имаат право на еднокреветна соба.
- **За студентите со посебни образовни потреби престојот и прехраната се субвенционира** цело време т.е. и за време на летниот одмор, јули и август.
- **Студенти со посебни образовни потреби имаат право на дополнителни бонови за исхрана.**
- **Студенти со посебни образовни потреби имаат право на бесплатни интернет услуги.** (2)

Закон за јазикот на знаците

Република Македонија на глувите лица да им овозможи да го уживаат правото на употреба на јазикот на знаците во сите постапки пред државните органи, органите на локалната самоуправа, како и пред изведувачите на јавните служби.

Глувите лица имаат право да го користат јазикот на знаците и во сите други ситуации во кои глувоста им претставува пречка при задоволувањето на нивните потреби.

Според овој закон државните органи, органите на локалната самоуправа, како и изведувачите на јавните служби се должни на барање на глувото лице или по службена должност кога лицето ќе приложи документ со кој му се признава правото на употреба на јазикот на знаците да му обезбедат преведувач на споменатиот јазик.

Трошоците за преведување на јазикот на знаците ги покриваат државните органи, органите на локалната самоуправа, како и изведувачите

pete it within the time limit due to objective reasons (**disability is included as one of them**), according to the professional commission's opinion can be freed to return the scholarship partially or totally.

- **Students with special education needs are given priority** at entering students' boarding houses.
- Students with special education needs also **have the right to an accompanying person staying with them at the boarding house.**
- **Blind people** have the right to a single room.
- **For the students with special education needs the board and lodging is subsidized all the time, i.e. during the summer vacation, July and August.**
- **Students with special education needs have the right to additional nutrition coupons.**
- **Students with special education needs have the right to free of charge the Internet service.** (2)

Law on Sign Language

The Republic of Macedonia is obliged to enable the deaf people to enjoy the right to use the sign language in all procedures before the state organs, the organs of the local self-government, as well as before the administration service officers.

The deaf people have the right to use the sign language in other situations when deafness is an obstacle for satisfying their needs.

According to this Law the state organs, the organs of the local self-government, as well as the administration service officers are obliged, on the request of a deaf person or in line of duty when the deaf person submits a document that shows his/her right to use the sign language, to provide for the deaf an interpreter of the sign language.

The expenses for the interpretation in the sign language are covered by the state organs, the organs of the local self-government, as well as

на јавните служби.

Преведувач на овој јазик може да биде полнолетно лице кое поседува сертификат (лиценца) и е запишан во регистрот на преведувачи на јазикот на знаците кај Сојуз на глувите на Македонија.

Закон за заштита на децата

Заради отстранување на фактори и околности кои може да доведат до нови или влошување на постоечките последици како резултат на оштетувањата се предлага нов член **48-а** кој ќе гласи:

За децата со развојни проблеми и посебни образовни потреби вклучени во редовните градинки да се обезбеди дополнителна помош од дефектолог до 3 часа неделно заради изведување на реедукативни, психомоторни и стимулативни вежби за да се спречат или ублажат можните последици кај ризично родените деца и децата со развојни проблеми вклучени во редовните градинки. (3)

Здравствено осигурување

Досегашните искуства од практиката укажуваат на тоа дека Фондот за здравствено осигурување покрива средства за некои помагала кои некогаш биле стандардни но недоволно функционални, а биле на листата поради релативно ниската цена. Заради споменатото се предлага следниот став кој гласи:

*Ако помагалото за лицето со инвалидност е одредено како стандардно, а за осигуреното лице поради неговата здравствена состојба не е функционално, важи начелото, дека осигуреното лице **има право на поскапо помагало**, односно најевтиното кое по функција ќе биде соодветно но да е достапно на македонскиот пазар.(4)*

Литература / References

1. Законот за изменување и дополнување на законот за основното образование (Сл. Весник на РМ бр. 63/2004)
2. Закон за високото образование (Новиот предлог закон)
3. Закон за заштита на децата (Сл. весник на РМ бр. 98/2000)
4. Закон за здравствено осигурување (Сл. весник на РМ бр. 25/2000; 96/2000; 50/2001; 11/2002 и 31/2003)

the administration service officers.

The interpreter in this language has to be an adult who possesses a certificate and is registered as an interpreter in the registry of the Association of the Deaf in Macedonia.

Law on Children's Care

Due to the elimination of the factors and conditions that can lead to new or worsen existing conditions as a result of the disabilities, it is suggested the new Article **48-a** to state:

For the children with developmental problems and special education needs included in the regular kindergartens additional assistance by a special educator to be provided up to three hour a week to perform re-educative, psychomotor and stimulative exercises in order to prevent or lessen the consequences in children born with risk and children with developmental problems included in the regular kindergartens. (3)

Health Insurance

The previous experience from practice indicates that The Health Insurance Fund covers some aids that prior were standardized but were not functional enough, and were included in the priority list due to relatively low price. Thus, the following paragraph is suggested to state:

*If the aid to the person with disabilities is determined as standardized and functional for the insurance beneficiary due to his/her health condition, valid is the principle that the insurance beneficiary has the right to **a more expensive aid**, i.e. the least expensive one if its function is appropriate and it is available on the Macedonian market.(4)*

ПРАЗНА СТРАНИЦА БРОЈ 58